

ЈЕЗИК КАО СРЕДСТВО КАРАКТЕРИЗАЦИЈЕ ЛИКОВА У КОМЕДИЈИ *ЗЛА ЖЕНА* Ј. С. ПОПОВИЋА

У раду се разматрају језичко-стилске одлике говора ликова у комедији *Зла жена* Јована Стерије Поповића са циљем да се утврди улога језика у индивидуализацији ликова различитог друштвеног статуса и различитих карактера. Извршена је анализа фонетских, морфолошких и синтаксичких језичких особина, која упућује на то да сви ликови говоре у основи смедеревско-вршачким дијалектом са доста елемената банатских говора војвођанског поддијалекта. Анализа лексике (лексичко-семантичка и етимолошка) показала је да представници вишег друштвеног слоја користе славеносрбизме, иако не у већој мери, а сви ликови у свом говору имају позајмљенице различитог порекла (турцизме, романизме, германизме, хунгаризме, грецизме). У говору главне јунакиње Султане, „зле жене”, преовладавају експресиви, док мајстор Срета у свом говору користи обућарске термине, што њихове ликове чини уверљивијим.

Кључне речи: Ј. С. Поповић, комедија *Зла жена*, језичка анализа, лексика.

1. У науци је већ примећено да Јован Стерија Поповић³ ликове у својим комедијама гради и карактерише умногоме њиховим говором (Вученов, 1965: 140), да комичне ефекте постиже вербалним средствима (Цветковић Теофиловић, 2016: 78), као и да његови ликови представљају

¹ nadezda.jovic@filfak.ni.ac.rs

² Ово истраживање подржало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор бр. 451-03-68/2022-14/200165).

³ Јован Стерија Поповић, оцењен у српској историји књижевности као „jadan od najistaknutijih i najsloženijih književnih stvaralaca svoga doba” (Deretić, 1987: 111), рођен је у Вршцу 1806. године од оца Грка и мајке Српкиње. Његова књижевна дела обухватају романе, драмске текстове („жалосна и велела позорја”), поезију и критику, а писао је и школске учбенике и филолошке чланке. Правник по образовању, радио као наставник латинског, адвокат, професор Лицеја у Крагујевцу и начелник Министарства просвете у Кнежевини Србији, у којој је боравио од 1840. до 1848. године. Из његовог богатог јавног деловања у том периоду неопходно је поменути учешће у оснивању Друштва српске словесности, народног музеја и позоришта. Умро је у Вршцу 1856. године (Deretić, 1987: 111). Познавао је више страних језика, што је оставило трага у његовом делу: на латинском се школовао, претпоставља се да је владао руским, румунским, италијанским, француским и мађарским, а српски и грчки је научио у породици (Зорић, 2018: 29).

реалистичке слике из живота, будући да се Стерија као моралиста и дидактичар бави „konkretnim ројавама свог доба и своје средине” (Deretić, 1987: 113–114). Проучавање филолошких дела и ставова Ј. С. Поповића показало је интересовање овог ерудите и у своме времену широко друштвено ангажованог интелектуалца, и за провинцијализме, за чију се употребу у књижевности у циљу богаћења језика залагао (Павловић, 2015: 89), и за лексичке одлике његовог матерњег смедеревско-вршачког дијалекта, и за контактну лингвистику и историју језика (Павловић, 2015: 43–44, 89–91), осим за позајмљенице и терминологију, по чему је остао понајвише упамћен у том делу свога прегалаштва.

1.1. Међутим, иако је о књижевном делу, животу и друштвеном и филолошком раду Ј. С. Поповића доста написано, језик његовог разнородног и жанровски разуђеног дела није у целости анализиран (Зорић, 2018: 25),⁴ што оставља простора за различита језичка истраживања. Његов језик оцењује се у целини као доситејевски тип књижевног језика односно народни језик са славенизмима који су се задржали у горњем лексичком слоју, дакле у термилошкој сфери и апстрактној лексици, а донекле и на синтаксичкој равни (Херити, 1999: 79; Зорић, 2018: 26). Судећи по његовим биографским подацима и већ поменути ставовима према језику, основица тог народног језика могао би бити смедеревско-вршачки дијалекат,⁵ мада су досадашња истраживања показала да је Стерија писао на шумадијско-војвођанском дијалекту, тачније на његовом војвођанском поддијалекту, чиме је остао у оквирима народне основице језика предвуковских писаца (Херити, 1999: 84; Јерковић, 1982: 148).

1.2. У овом раду неведене поставке биће проверене кроз анализу језика јунака Стеријине комедије *Зла жена*,⁶ с тим што ће се праћењем

---

⁴ Овом приликом биће поменути радови о Стеријином језику у целини (Херити, 1999: 78–85), о дијалектизмима у Стеријиној прози (Јерковић, 1982), о славеносрпским особинама у *Роману без романа* (Младеновић, 1989: 115–134), о језику његових правних списа (Суботић, 1996), о фразеологизмима у комедијама (Петровић, 2007), као и монографија о славенизмима у раним Стеријиним драмама (Зорић, 2018).

⁵ Уп. и запажање А. Младеновића о народној основици језика *Романа без романа* да је то „српски народни језик одређеног писца, који је у себе укључивао и низ црта локалног говора, онога којем је писац дијалекатски припадао...” (1989: 115).

⁶ *Злу жену, весело позорје у три дејства*, издао је Јован Стерија Поповић у Новом Саду 1838. године, у време када су настале његове најбоље и најпознатије комедије. Том циклусу комедија, насталим у Вршцу, на почетку његовог комедиографског стваралаштва, за које је и сам рано увидео да највише одговара његовом стваралачком духу, припадају и *Лажа и паралажа* (1830), *Тврдица или Кир Јања* (1837) и *Покондирена тиква* (1838) (Deretić 1987: 112–113). У овој комедији карактера богата, размажена и хировита Султана у своме новом дому вербално напада и вређа и слуге (Стеван и Персида), и суседе (мајстор Срета, чизмар, и његова жена Пела), и свога супруга (граф Трифић), док свесном заменом идентитета са Пелом и забуном која из тога настаје не буде батинама преваспитана од стране мајстор Срете

фонетских, морфолошких и лексичких особина реплика ликова који припадају различитим друштвеним слојевима, установити и то у којој мери је језик послужио као средство карактеризације ликова.⁷ Може се очекивати да ће представници виших друштвених слојева у свом језику имати више славенизама и позајмљеница, него ликови слугу.⁸

Језик комедије *Зла жена* прокоментарисао је својевремено Константин Богдановић, у једном од првих осврта на ово Стеријино дело, објављеном у часопису *Новиј сербскиј летопис* (1839, ч, I: 108–111)⁹ и замерио аутору превише псовки у Султаним репликама, премда су оне, заправо, основно језичко средство за истицање пакосног карактера главне јунакиње (Миљинчевић, 1965: 41–42).¹⁰

2. Иако је, као што је поменуто, био поборник коришћења дијалекатске лексике у књижевности у циљу богаћења језика, Стерија је био свестан неопходности придржавања општеприхваћених граматичких правила (Павловић, 2015: 98; Јерковић, 1982: 149). У том смислу биће проверено које је од кључних фонетских, морфолошких и синтаксичких особина свог матерњег смедеревско-вршачког дијалекта задржао у језику својих ликова

и тако бива освешћена на болан начин, а њено понашање поправљено (Deretić, 1987: 113).

⁷ Неће бити анализирани језик посвете и предговора, у којима је, по правилу, више славеносрпских елемената, а језичке особине дидаскалија биће узимане у обзир онда када је потребно извршити поређење народних језичких особина пишевог језика и језика његових јунака. Као извор коришћено је прво издање комедије (Стерија, 1838: 1–51), с тим што су примери транскрибовани савременом ћирилицом.

⁸ О језику трагедије Милош Обилић, објављене 1828. године, П. Херити примећује да је у основи народни, али да се у језику племића среће књишка фразеологија и више рускословенских речи, него у језику ликова из народа (1999: 80).

⁹ Ради се о данашњем *Летопису Матице српске*, који тај назив носи од 1873. године, док се од 1837. до 1842. звао *Новиј сербскиј летопис*.

¹⁰ Султанине псовке и погрде упућене осталим ликовима, за ову прилику и без намере да буду детаљније анализирани, подељене су на: а) увреде: *лењива траго* 2, *докле ћеш ме јести, луциферу* 2, *него што ме за ћоравца дала* 2, *језични језик* 2, *Хијено женска* 3, *сестро Луциферова* 3, *Кукавицо женска* 3, *немаш памети ни као бува* 3, *Шта трљаш у собу као говече* 4, *угурсуз* 4, *ђубре* 5, *Начинио си ме парасницом, као сам што си* 6, *стрвино женска* 6, *харсузине* 11, *угурсуз* 12, *псино један* 26, *Орјатине* 26, *Скоте* 27, *слепчовођа* 30, *орјати* 45; б) клетве: *треста те врага однело* 25, 31, *Скоте и да би ли стрвино ослепио и довека не прогледао* 36, *Нек девет стотина ђавола однесу твога орјатског господина* 27, *не разумео, да Бог да, никога* 28; в) прекоре: *Сад ћеш се обрецивати наопако* 2, *да се кривиш на мене* 2, *инат терати* 2, *само ти мени уз нос* 2, *срам те буди* 6, 10, и г) претње: *да му с оним стаклетом расцопам главу* 4, *зашто би иначе морала кућу упалити од толики секатура* 8, *пусти ме да му само два зуба избијем* 9, *јер ћу ти сву косу почупати* 13, *сад' ћу ти очи ископати* угурсуз, и *да би ли харсузине* 25, *сад ће ти пући глава* на четворо 26 итд. Међу њима има и речи страног порекла, о којима ће бити речи у даљем тексту.

и има ли у њему карактеристичних особина неких других дијалеката, пре свега шумадијско-војвођанског. Поређење ће бити вршено са дијалекатским особинама језика Стеријине прозе (Јерковић, 1982) и општијим запажањима о језику Стеријиних дела (Херити, 1999).

2.1. Од дијалекатских фонетских особина праћене су: замена јата, контракције у вокалским групама на крају речи и друге промене у вези са вокалима, нестабилност сугласника *x* и *ф*, промене у сугласничким групама и употреба облика *госпоја* и *госпођа*.

2.1.1. Замена јата је екавска, што неће бити посебно документовано, са икавизмима који се јављају у смедеревско-вршачком и шумадијско-војвођанском дијалекту.

2.1.1.1. Икавизми долазе у одричним облицима глагола *јесам*, у примеру *гди* (Ивић, 2001: 119; Бошњаковић, 2008: 128), као и код глагола VII Белићеве врсте у облицима типа *летити*, *летио*, карактеристичним за говоре шумадијско-војвођанског дијалекта (Ивић, 2001: 94; Бошњаковић, 2008: 125). Ове особине регистроване су у говору свих ликова:

није 5, *гди* 1, 10, 26, 30, 39, *дгидод* 12, *доживити* 5, *трптити* 48, *видила*, *видио* 8, *Побеснио ти* 26, поред: *овде* 30 (Султана); *гди* 23, 45, *видити* 45, *живио* 48 (граф Трифић); *није* 29, *нисам* 29, *гди* 26, 40, *видили би* 10, *полудила* 35 (Срета); *гди* 16, *видити* 16, *вртио* 16 (Пела); *није* 4, *гди* 21, 41, *беснити* 38 (Стеван); *видили* 22 (Персида).¹¹

2.1.2. Префикс *при-* гласи *пре-*, што је особина смедеревско-вршачког дијалекта (Ивић, 2001: 119; Бошњаковић, 2008: 126), мада је има и у тамишкој зони шумадијско-војвођанског дијалекта (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 237), с тим што је ова појава присутна у само једном примеру у реплици служавке Персиде:

у преправности 17.¹²

2.1.3. Контракција у вокалским групама *-ао*, *-ео*, *-уо* > *-о* (Ивић, 2001: 119; Бошњаковић, 2008: 143, 153) јавља се ретко:

ушо 30, *посо* 47 (Срета), *окрено* 1, *скино* 50 (Султана).

2.1.3.1. Обичнији су примери без контракције, што би се могло објаснити тежњом да се језик књижевног дела не оптерети превише особинама неког локалног говора:

пошао 4, *посао* 4, *изуједоа* 4, *избирао* 7, *могао* 11, *довукао* 26, *тукао* 27, *надвладао* 49 (Султана); *као печурку* 26, *познао* 48 (Срета); *расцонао*

---

¹¹ П. Херити скреће пажњу на икавизме типа *извидити*, *доживити* (1999: 84), док Ј. Јерковић запажа све поменуте икавизме у Стеријиној прози (1982: 143).

¹² Ова фонетска особина заступљена је само једним примером и у језику Стеријине прозе, у којој су облици са *при-* обичнији (Јерковић, 1982: 143–144).

4, погледао 16, казао 20, веровао 20 (Стеван); *отишао* 20, *испрескакао* 20 (Персида).

2.1.4. Остале вокалске промене, покретни вокали, сажимање или губљење вокала, које су шире присутне у народним говорима и одлика су разговорног стила, присутне су у репликама свих ликова осим код графа Трифића и служавке Персиде:

сад ' 2, 4, *јошт* ' 2, *куд* ' 2, *пак* ' 4, *кан* ' 1, *Зашт* ' 2; *видла* 28 (Султана); *јошт* ' 25, *сад* ' 26, *снаш* ' *Анђа* 29, *дед* ' *сад* 31 (Срета); *кан* ' *да* 14 (Пела); *јошт* ' 5 (Стеван).

2.1.5. Нестабилност сугласника *х* у свим положајима у домаћим и страним речима, његова супституција и друге појаве везане за његово испадање, спадају у општије штокавске језичке особине, присутне и у смедеревско-вршачком дијалекту (Ивић, 2001: 89, 119; Бошњаковић, 2008: 200–204) и забележене су код свих ликова комедије *Зла жена*,¹³ уз ретке изузетке углавном у речима страног порекла и у обраћању господи. Судбина групе *хв-*, на чијем месту долази *ф* у корену *хвал-*,¹⁴ а *в* у корену *хват-*, одговара стању у војвођанском говорима (Ивић, 2001: 103; Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 348).

лебац 2, *аљине* 7, 13, *аљину* 7, *оћу* 28, 29, 31, *оћеш* 1–2, 3, 5, 7, 11, 13, 43, 48, *оће* 31, *тео* 7, *како би тела* (3. л. јд.) 2, *оди* 12, *поодити* 49, *орјатине* 35; *код њи* 1, или *ћу* *и* све на моју руку довести 1, па *ћу* *и* све изгазити 11, од *толики* 8, код *други* 50, *одма* 4, *ајде* 13; *кујну* 2; *ктела* 49; Само се ти гдигод *пофали* зато 12, *фала* Богу 50, *Поватаће* Султана свима крајеве 13 (Султана); *аљина* 23, 49, *аљине* 24, *оћеш* 6, 10, *одите* 24, *зактеваш* 49 (Трифих); *аљине* 32, *оћеш* 26, 29, 30, 31, 33, 42, *оће* 26, 29, 50, мени је *итно* 27, *ајд* ' , *ајд* ' 25, *Ајде* 31, 32, 42, 51, *еј* 11, *сиром* 35, сва се кућа *њија* 35, *сад* ' *би* те као печурку смождио 26, Како је не *би* познавао (1. л. јд) 43, *цеј* даје бал 29, тако ли се *цеј* поштује 30 (Срета); *аљинама* 16, *аљине* 14, 17, *оћу* 17, *оће* 16, 19, *Еј* 14, оваковог *стра* 14, сви *и* похваљују 18, *постадо* и ја 16; *Фала*, Персо, *фала* 15 (Пела); *Оћу* 23, *оћеш* 21, *оће* 21, 47, од *асне* 21, *Оћу* ли ићи за *чоу* 23, на кога ти *замањујеш* 37, *чу* и ја 20, *Фала* Богу 5 (Стеван); *оћемо* ли 19 (Персида).

2.1.5.1. Уочени су следећи примери чувања сугласника *х*:

их ! 2, 11, *Ох*, Боже 2, *Ух!* 5, *хм* 12 (Султана); *цехмајстор* 9, *цехмајсторовица* 30 (Срета); *охо* (Трифих); ја *би хотела* саде 17, сви и

¹³ Да је ово особина и пишевог идиома види се из дидаскалија: *аљинама* 13, *аљине* 27, *оће* 35; *замане* 2, *замањује* *руком* 44; па *и* навлачи 16; *увати* 27. У језику Стеријине прозе фонема *х* се знатно боље чува иако су такође присутне појаве карактеристичне за народни језик – губљење у свим положајима и супституција са *ј* и *в* (Јерковић, 1982: 144).

¹⁴ Група *хв-* чува се у овој основи у само једном примеру. У језику Стеријине прозе присутна је слична ситуација (Јерковић, 1982: 144).

похваљују 18 (Пела у Султаниној одећи); *хотео* 23 (Стеван); *похерај* 19 (Персида мислећи да говори Султани).

2.1.5.2. Секундарно *х* јавља се у речи турског порекла *харсузин*:¹⁵ *харсузине* 11, 25 (Султана).¹⁶

2.1.6. Нестабилност сугласника *ф* и његова замена са *в* у речима страног порекла јавља се у једном случају:

вилозови 44 (Срета).¹⁷

2.1.6.1. Сугласник *ф* се чешће чува, што је уочено у позајмљеници *кафа* и у корену *фал*-,¹⁸ у репликама свих ликова, као и у називу алатке – *фордита*:

кафу 29, *фордита* 34 (Султана), *кафу* 29, *фордиту* 34 (Срета са Султаном); *кафу* 16 (Пела у Султаниној одећи), *кафу* 16 (Персида мислећи да се обраћа Султани).

2.1.7. Промене у сугласничким групама – асимилација по месту творбе у сандхију и дисимилација – које су карактеристика живог говора, присутне су репликама свих ликова:

ш њоме 5, *млого* 12 (Султана); *млого* 9, 10, 28, 40, 41 (Срета); *ја млого* не закерам 18 (Пела); *млого* 36 (Стеван).¹⁹

2.1.8. Поред штокавског *госпођа*, сви ликови, изузев Пеле, користе и облик *госпоја*, широко распрострањен на штокавском терену,²⁰ било у непосредном обараћању, у облицима вокатива, или у именовању:

госпођа 5, 36, *госпоја* 10 (Султана); *госпођа* 6, *госпоја* (ном.) 22 (Трифид); *госпођа* 27, 30, *милостива госпођа* (вок.) 9, 27, *госпођу* 26, 40, *госпоја* 28 (Срета); *госпођа* (ном.) 14, *милостива госпођа* (вок.) 12, *милостива госпођо* 12 (Пела); *госпоја* (ном.) 22, 23, *госпоја* (вок.) 4, *госпођа* 4, и 24 (Стеван); *госпоја* (вок.) 1, 14, 15, 17, *госпођа* (вок.) 2, 13, 14, 15 (Персида).

---

¹⁵ Уп. Škaljić, 1989: 99, *arsuz* < *tur. arsız* 'безобразник'.

¹⁶ Ј. Јерковић забележио је секундарно *х* у грецизму *хектика*, док је народни облик *јектика* (1982: 144).

¹⁷ Германизми *навиковала чизме* 26, *викс* 28 долазе са етимолошким *в* (потврде *в* у тачки 4).

¹⁸ Сугласник *ф* је у том корену на месту групе *хв*-: Само се ти гдигод *пофали* за то 12, *фала* Богу 50 (Султана), *Фала*, Персо, *фала* 15 (Пела), *Фала* Богу 5 (Стеван).

¹⁹ У том погледу језик ликова комедије *Зла жена* у већој мери одражава ситуацију у народним говорима, док се у језику Стеријине прозе јавља и облик *много* (Јерковић, 1982: 145).

²⁰ О тумачењу настанка облика *госпоја* в. Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 328. Оба облика присутна су и у језику Стеријине прозе (Јерковић, 1982: 145).

2.2. Морфолошке дијалекатске особине обухватају неке облике деклинације именица и заменица и конјугационе обрасце својствене смедеревско-вршачким и / или војвођанским говорима.

2.2.1. Међу падежним облицима именица има ликова карактеристичних и за смедеревско-вршачки и за шумадијско-војвођански дијалекат.²¹

2.2.1.1. Именица *стакло* долази са проширењем у деклинацији, што је особина за коју су потврде нађене у монографијама о говорима источне Шумадије (Бошњаковић, 2012: 56) и о банатским говорима (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997: 50), где се истиче да је има и у другим екавским говорима осим у призренско-тимочкој области:

да му *с оним стаклетом* расцопа^м главу 4 (Султана).

2.2.1.2. Генитив мн. *пути* уз број одлика је говора пишчевог родног краја и банатских говора (Бошњаковић, 2012: 34; Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 20), коју у језику Стеријине прозе запажа и Ј. Јерковић (1982: 145):

пет стотина *пути* 42 (Султана).

2.2.1.3. Датив мн. са наставком *-ма* особина је и смедеревско-вршачког дијалекта (Ивић, 2001: 119) и банатских војвођанских говора, док је редукција вокала *-и-* у облику *коњма* врло широко распрострањена (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 24; Бошњаковић, 2012: 39):

коњма под ноге 4 (Султана).

2.2.1.4. Инструментал мн. именица м. рода долази са наставком *-и* који се чува у банатским говорима војвођанског поддијалекта (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 25–26):

са служитељи 8, *минђуше с брилијанти* 10 (Султана); *оџеш мужа с шанови* 32 (Срета).²²

2.2.1.5. Локатив мн. једнак генитиву мн. особина је источнијих и југозападних говора смедеревско-вршачког дијалекта (Ивић 2001 : 119; Бошњаковић, 2012: 76):

нисам се ни на каруца возала 17 (Пела), *на каруца* 45 (Персида).²³

²¹ Такав је и пример инструментала јд. м. рода са наставком *-ом* у језику дидаскалија, који је обичан и у смедеревско-вршачком дијалекту (Ивић, 2001: 119) и у војвођанским говорима (Ивић, 2001: 102): *опали је каишом* 27.

²² Овај наставак у инструменталу мн. среће се и у језику дидаскалија: *слегне рамени* 6, *тресне врати* 35, те се може сматрати да је био одлика пишчевог матерњег језика. На овај дијалектизам скрећу пажњу и П. Херити (1999: 84) и Ј. Јерковић (1982: 145).

²³ Облик локатива мн. *на каруца* истиче и Ј. Јерковић (1982: 145). У језику дидаскалија уочени су локативи мн. по *леђи* 40, *пипа се по леђи* 46, што је особина банатских говора (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 27–29), као и других говора у Војводини (Ивић, 2001: 102).

2.2.2. У промени и међу облицима заменица има дијалекатских, али и књишких ликова.²⁴

2.2.2.1. У тексту позорја уочен је један пример датива јд. личне заменице 3. лица ж. рода *њојзи*, који је одлика банатских говора (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 82–83):

њојзи 21 (Стеван).²⁵

2.2.2.2. Облик инструментала јд. с. рода заменице *тај* долази са проширењем *о-* уз предлоге, што је војвођанска црта (Ивић, 2001: 103):

с отим 50 (Султана); *С отим* можеш твој здрављу шкодити 5 (Трифих);
с отим 15 (Пела).²⁶

2.2.2.3. Локатив јд. показне заменице м. рода гласи *овим*, што је заједничка црта смедеревско-вршачког дијалекта и војвођанског поддијалекта (Ивић, 2001: 120, 102; Бошњаковић, 2012: 135):

по овим се познаје 47 (Пела).

2.2.2.4. Инструментал мн. личне заменице *ти* долази са наставком *-ми*, што је архаизам присутан у банатским говорима војвођанског поддијалекта (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 82):

да је пред *вами* мало прокаишам 41 (Срета).

2.2.3. Облици конјугације одликују се наставцима карактеристичним за поменуће говоре.

2.2.3.1. Глагол *гледати* у презенту долази са основом на *-и-* што је особина и смедеревско-вршачких (Бошњаковић, 2012: 253), и банатских говора (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 235):

не погледи 2 (Султана).²⁷

---

²⁴ Именичка заменица за лица *ко* (11 – Султана, 25 – Срета), долази и у гласовном лику *тко*, и то у посебним ситуацијама: када Султана жели да истакне свој прави идентитет иако је у Пелиној одећи (*тко* ти је дао слободу дирати ме? 25, не видиш ти *тко* сам ја? 26, Сам ђаво овде мора играти, други *нитко* 39), а мајстор Срета понавља њене речи (Море жено, а видиш ли ти *тко* сам ја? 26), као и у једној реплици графа Трифића (*тко* ти може угодити 11). Облик *тко* није особина банатских говора (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 358–359), али се јавља у језику предвуковских писаца (в. нпр. Суботић, 1989: 135).

Показне заменице *таков* / *оваков* одлика су књижевног језика предвуковских писаца, а користио их је и сам Вук Караџић (Суботић, 1989: 143) и немају ослонца у народним говорима: *таково* што 50 (Султана), *оваковог* стра 14 (Пела), *такове* жене 21 (Стеван); Од *онакове* аспиде да се *таково* јагње претвори 19 (Персида). Ова основа присутна је и у језику Стеријине прозе (1982: 146)

²⁵ Овај облик као војвођански дијалектизам истиче и П. Херити (1999: 84).

²⁶ Особина је запажена и у језику Стеријине прозе (Јерковић, 1982: 146).

²⁷ Уп. и у језику дидаскалија: *гледи* 6, 11, 28, 49, *погледи* 26.

2.2.3.2 У једном примеру глагол *променити* има облик по III врсти што је особина банатских, али и других шумадијско-војвођанских говора (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 251–252):

Чисто *се* и у образу *променула*. 24 (Стеван).

2.2.3.3. Код неких глагола 3. л. мн. презента долази са наставком *-ду* што је особина и смедеревско-вршачких (Ивић, 2001: 120; Бошњаковић, 2012: 190–197) и банатских војвођанских говора (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 163–167):

они добијаду 49 (Трифих); *познаду* 13 (Пела), сад *ћеду*... бити 36 (Стеван).²⁸

2.2.3.4. У једном примеру потврђено је ширење наставка *-у* у 3. л. мн. презента уместо наставка *-е* код глагола VII и VIII Белићеве врсте, као у смедеревско-вршачким (Ивић, 2001: 120; Бошњаковић, 2012: 195–196) и банатским говорима (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 168–172):

слуге да те буду 25 (Срета).²⁹

2.2.3.5. Глаголска основа *окрећати*,³⁰ представља дијалектизам присутан и у говорима источне Шумадије (Бошњаковић 2012: 254–255):

бре ћу те муштом те ћеш се *окрећати* 43 (Срета).

2.3. Синтаксичке дијалекатске особине тичу се употребе предлога *са* уз инструментал оруђа и некоришћења заменице сваког лица.³¹

2.3.1. Предлог *с(а)* долази са инструменталом оруђа што је веома честа синтаксичка особина банатских говора (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 346–348; Ивић, 2001: 102) и уопште народног језика.

да му *с оним стаклетом* расцопам главу 4, *с чим* да обрадујеш 11, *с отим* 50 (Султана); *С отим* можеш твою здрављу шкодити. 5 (Трифих); *С отим* ме... срдих 15 (Пела).

2.3.2. Уместо присвојне заменице сваког лица, у говору свих јунака јављају се присвојне заменице одговарајућих лица, што је присутно у источној Шумадији (Бошњаковић, 2012: 166–167), у Банату (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 346–348), али и другде:

или ћу и све на *моју* руку довести 1, да му језик *мојом* руком ишчупам 5, узео си ми три године живота *с' твојим* поступком 11, а мени дај

²⁸ Исти наставак бележи и Ј. Јерковић (1982: 146) у језику прозе Ј. С. Поповића иако тамо доминирају облици у складу са нормом књижевног језика.

²⁹ Један пример тога типа бележи Ј. Јерковић у Стеријиној прози (1982: 146).

³⁰ Ову основу – уз неколико других попут *тренћати*, *мећати*, *преврћати* – забележио је и Ј. Јерковић (1982: 146).

³¹ Ове особине запажа и Ј. Јерковић у језику Стеријине прозе (1982: 148), с тим што је тамо употреба заменице *свој* обичнија.

твоје 13, Нигда нисам у *мом* животу ни видла 28, први пут у *мом* животу да клечим 32, ја сам у *мојој* кући 45, молим те као *мог* брата 45 (Султана); иди ти *твојој* кући 39 (Трифих); иди *твојој* кући 36 (Стеван); ја признајем *моју* погрешку 14 (Персида).

2.4. Примећени су и провинцијализми у лексици.

2.4.1. У репликама више ликова јављају се везник *зашто*, који се среће у банатским говорима у значењу 'јер, зато што' (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: 431) и прилог *таки* 'одмах':

зашто ће ти се одма прекинути језик 4 (Султана), *зашто* ја морам друге да почнем 27, *зашто* је ђаво ушо у тебе као и у њу 30 (Срета), то не иде, *зашто* би нашој госпођи леђа била као чивит 16 (Пела);

Таки га зови 5, *Таки* да ми другу девојку нађеш 6, или ћу те *таки* са служитељи избацити 8, *таки* ће ми на памет пасти 50 (Султана), Сад *таки* да клекнеш 31, Сад *таки* кући 41 (Срета), *таки* ће ти вилице прећи код увета 37 (Стеван), *Таки* ће готово бити 18 (Персида).³²

2.4.2. Остале појединачне потврде лексема карактеристичних за народне говоре јесу:

Шта *трљаиш* у собу као говече? 4, иди као *шљокавица* по вароши 7 (Султана), ја много не *закерам* 18 (Пела), *укрочаиш* 21 (Стеван), *укрочала* 21 (Персида).³³

2.4.3. Већи број експресива тиче се пијаног стања и физичког кажњавања, тј. батина:

јошт кад се малко *усуче* 20, ваљда је мало јаче *повукла* 20, како је овај био *наквашен*, а она *убрађена* 20, Показаће њојзи Срета о чега се *укрутила* 21, нек ти мало *изиђе из главе бокал* 37, *ождркељала* си се као крмача 37, *ождркељала* се као свиња 38 (Стеван), ко би пре *под астал пао* 25 (Срета);

отоич сам ти *истерао два ђавола испод коже* 40, сад да ји човек не *вошти* 40, да је пред вама мало *прокашаам* 41, да је ја јошт једампут *промуштрам* 43, Ја сам моју *изровашио* 46, бре ћу те *чибукати* 47 (Срета), сад ће је он *научити памети* 39 (Стеван).

3. Славеносрпске језичке особине раних Стеријих драма биле су предмет детаљне анализе Милене Зорић, која се бавила њиховом фонетском,

---

³² Овај дијалектизам бележи и Ј. Јерковић (1982: 147).

³³ Лексички дијалектизам *укрочати* 'укротити' приметно је и П. Херити (1999: 84). Уп. у језику дидаскалија и лексички дијалектизам: *полак* лица 13, који бележи Ј. Јерковић (1982: 147) у језику Стеријине прозе.

творбеном и морфолошком анализом,³⁴ заступљеношћу у поједеним делима и функцијом у њима (Зорић, 2018). Поредећи заступљеност и функцију славенизама у раним комедијама,³⁵ о славенизмима у *Злој жени* М. Зорић закључује: „Славенизми се у овој комедији јављају околионално, у оној мери у којој су вероватно чинили део свакодневног речника српског грађанства у доба када је дело настајало и ни у једном од разматраних аспеката немају било какву функцију. Славенизми из ове драме чине мали и функционално неутрални део корпуса: не доприносе карактеризацији ликова, на њима се на заснивају комички неспоразуми и немају функцију у развоју драмске радње” (2018: 134).

3.1. Међутим, примери који следе показују да славенизми у комедији *Зла жена* неоспорно имају своју улогу у карактеризацији ликова будући да су заступљенији код представника вишег друштвеног слоја, док се у језику представника нижег друштвеног слоја јављају спорадично.

3.1.1. Султана и граф Трифић користе славенизме у ситуацијама када међусобно разговарају (3.1.1.1) и када истичу поруку комедије обраћајући се присутним слугама или публици у дидактичком тону током драме и на крају позорја (3.1.1.2), док у Султаниним репликама славенизама има још и када се моли Богу (3.1.1.3), као и када Срети жели да да на знање ко је, иако је у Пелиној одећи (3.1.1.4), што показују примери:

3.1.1.1. мислиш да не *примечавам* 6, зашто је у *зашчишченије* примаш 6, чувати *чест* 10, кад своју супругу тако даје *бесчестити* 41, и теби на *чест* не служи 43, *љубезни* мој 40, *љубезни* Трифићу 49, *почитовати* 42, Ја сам *хотела* шалу проводити 46 (Султана); наопако *толкујеш* 7, *чест* полагеш 10, *обешчестио*, 10, теби за *љубов* 50 (Трифич);

3.1.1.2. То је зар тако небо *хотело* 47, није *совесно* 47, које би *негодованије* код други подигло 50 (Султана); природне *чертице* 24, она се више фурији него жени *уподобљавала* 24, кад се *совршено* уверим 24 (Трифич);

3.1.1.3 Ох Боже, шта сам ја *согрешила* 28, Ах, ово је велико *искушеније* 32;

3.1.1.4. графича *Трифичка* 26.

³⁴ У монографији је дошло до пермутације ознака уз примере из *Зле жене* и *Покондирене тикве*. Уместо скраћеницом 1838а, како је наговештено у уводном делу монографије (23–24), примери из *Зле жене* означавају са 1838б, што је скраћеница предвиђена за *Покондирену тикву*.

³⁵ Као што је већ речено, ради се о комедијама *Лаж* и *паралажа*, *Тврдица* и *Покондирена тиква*, у којима је славенизама много више и у којима они имају изразитију функцију – било у покретању драмске радње изазивањем забуне, било у стварању комичних ситуација (Зорић, 2018: 123–134).

3.1.2. Славенизми у мајстор Сретиним репликама очигледно нису део његовог уобичајеног речника и изазивају комичан ефекат будући да он углавном понавља Султанине славенизме мислећи да се обраћа Пели и тиме јој се руга или јој држи лекције:

Милостива госпоја *Трифичка* 27, мени за *љубов* 33, *љубезни* мој 40; да жена треба да *бојит сја* својега мужа 30; *шта се ту провешћујеш* 35 ('правиш се паметна').

3.1.3. У језику представника нижег друштвеног слоја јављају се свега три славенизма у њиховим репликама господи. То су облици глагола *хотети*: *хотела* 17 (Пела, претварајући се да је Султана) и *хотео* 23 (Стеван обаћајући се Трифићу) и пример *прикључило* 2 (Персида Султани у сцени у којој је госпођа грди).

3.2. Малобројни и неразноврсни славенизми пописани у *Злој жени* имају углавном фонетска рускословенска обележја, као што су одговарајући рефлекси: полугласника (*чест* 10, *обезчестио*, 10, *бесчестити* 41, на *чест* не служи 43, *љубезни* мој 40, *љубезни* Трифићу 49; *совршено* 24, *согрешила* 28, *совесно* 47, *хотела* 46, *хотело* 47, *љубов* 33, 50), групе *тј (*примечавам* 6, *Трифичка* 26, 27), групе *џг- (*чертице* 24); док су суфикси *-није*, *-тије* у духу црквенословенског језика (*искушеније* 32, *негодованије* 50).

4. Позајмљенице су посматране у говору сваког од ликова понаособ, а узимано је у обзир порекло и тематски слојеви лексике. Могло се претпоставити да ће Султана и граф Трифић – чија се титула, уосталом, изговара са немачким фонетизмом – као образованији, чешће користити страну лексику, посебно ону из европских језика, као и да ће речник мајстор Срете одавати бављење обућарским занатом. Анализа је то делимично потврдила, пошто се показало да у речнику свих ликова међу позајмљеницама доминирају турцизми.

4.1. У репликама мајстор Срете присутна је лексика обућарског заната, сконцентрисана у сценама када Султану, за коју мисли да је Пела, приморава да учествује у његовом послу. Термини су углавном турцизми: *калуп*, *мушт(а)*, *турпија*, *туткало*, *ћирши*, *чизме*;³⁶ немачког порекла су *викс(ов)ати* и новије *викс*, као и општи назив за сталешко удружење *цех*, *цеј*

---

³⁶ Уп.: Škaljić, 1989: 389, *kalup* '2. дрво у облику ципеле којим се служе ципелари и опанчари приликом прављења обуће'; 478–479, *mušta*, *muštija* 'алатка од туча у облику полукугле са кратким дршком, којом сарачи, папуције, кундурције и чизмеције туку кожу да би је растањили и ратегли, те на тај начин припремили за кројење...'; 625, *turpija* 'столарска и браварска алатка за стругање...'; 626, *tutkal* 'љепило које употребљавају столари и ципелари'; 194, *ćiriš* 'обућарски лепак'; 178, *čizma*.

и сложеница *цехмајстор*,³⁷ мађарског порекла је термин *шан*, а словенског – *шило* 34, *смола* 35 и *четка*.³⁸ Остало је нејасно порекло и значење речи *фордита* 34, која се јавља у Сретиним и Султаниним репликама.³⁹

Осим ове терминолошке лексике, мајстор Срета користи и друге речи страног порекла, претежно турцизме (*буџак*, *инат*, *кавга*, *пенџер*, *ракија*, *угурсуз*), понеки грецизам са фонетским одликама у духу српског народног језика (*аспида*, *вилозов*, *комендија*), хунгаризам *астал* 25 и романизме *бал* 29 и *парада* 29.⁴⁰

4.2. Остали ликови комедије *Зла жена*⁴¹ у својим репликама имају највише турцизама из сфере свакодневног живота (*аждаја*, *асна*, *бурмут*, *бурунџук*, *буџак*, *дуван*, *ђубре*, *инат*, *јогунаст*, *кавга*, *каши*, *кафа*, *курталисати*, *марама*, *међер*, *минђуша*, *орјатин*, *орјатлук*, *пенџер*, *пита*, *ракија*, *сокак*, *ћоравца*, *угурсуз*, *харсузин*, *черек*, *чивит*, *чоа*),⁴² а од осталих

³⁷ Уп. Skok, III 592–593, *viksati* 'чистити ципеле'; РМС, VI: 789, *цех* нем. '1. ист. сталешко удружење занатлија, обртника једне струке'...

³⁸ Уп. Skok, III 396–397, *šiti*; Skok, III 294, *smola*.

³⁹ Срета: Дад ми ону *фордиту*. Султана: Шта је то *фордита*? Срета: Милостива госпођо, то је ово. (Покаже јој прстом, Султана донесе му, пак опет почне радити.)

⁴⁰ Потпун списак туђица примећених у језику мајстор Срете обухвата следеће потврде чије ће порекло бити документовано у даљем тексту: турцизме (мало *ракије* 29, *калуп* 34, *ћириша* 35, *туткало* 35, *каши* 35, *угурсуз* 31, у *буџаку* 35, без *ината*, *кавге* 35, *пенџер* 36, бре ћу те *муштом* те ћеш се окрећати 43); германизме (*цехмајстор* 9, *цеј* даје бал 29, тако ли се *цеј* поштује 30, *цехмајсторовица* 30, *навиковала чизме* 26, *викс* 28), грецизме (*аспида* 26, *вилозови* 44, *комендије* 46), романизме (*цеј* даје бал 29, да ми правиш *параду* 29) и хунгаризме (*астал* 25, с *шанови* 32).

⁴¹ Уп. примере из реплика поједених ликова груписане према језику порекла, а у оквиру тога по редоследу појављивања: за *ћоравца* 2, *инат* терати 2, *јогунасти* роде 3, *курталисати* 3, *орјатаклук* 5, са *сокака* 10, *минђуше* с *брилијанти* 10, из *ђубрета* 26, *турпијом* 27, не пијем *ракије* 29, *кафу* 29, 34, с' *чизмашима* 30, од *бурмута* 33, *ћириш* 35, *орјатине* 35; Гледај ти *штиона* 2, *мари* из куће 6, *секатура* 8, *бал* 29, *бароне* 30, *официр* 50, при *командирању* војске 50; *винцилирка* 2, *Шкода* што немам рђаву нарав 2, *Графица* Трифичка 26, *Виксовали* те пред *варошком* кућом 26; Начинио си ме *парасницом* 6 (Султана); *сокак* 10, *фурији* 24; *мајстор* 40, 41, *каруце* 46; *шкодити* 5, она ми се види као да није при себи 40 (граф Трифић); *кафу* 16, *бурунџук* 16, *сокаком* 16, *међер* 17, *питу* 18, *срнећи черек* 19; нисам се ни на *каруца* возала 17; *аспида* 13 (Пепа); од *асне* 21, за *чоу* 23; *чивит* 16; *адвоката* 22, *скорпије* 38 (Стеван); *кафу* 16, *мараму* 17, *срнећим череком* 19, *похерај* 19 (Персида).

⁴² Уп. Škaljić, 1989: 108, *aždaha*, *aždaja*, *haždaja* 'огромна неман...'; 317, *hasna* (*asna*) 'корист'; 155, *burmut* 'дуван у праху'; 155–156, *burundžuk* 'фина танка свилена прозирна тканина'; 151, *budžak* 'кут, угао'; 226, *duhan*, *duvan*; 253, *đubre* '3. смеће'; 346, *inad*, *inat* 'каприц, пркос, тврдоглавост...'; 371, *jogun*, *jogunast* 'својеглав, обестан'; 402, *kavga* 'свађа, препирање, битка'; 382, *kaiš* '1. ремен, кожни опасач'; 381, *kahva* (*kafa*, *kava*); 427, *kurtarisati* (*se*), *kurtalisati* (*se*) 'спасити (*se*), ослободити (*se*)'; 441 *mahrama*, *marama*; 452 *međer* 'дакле, богме'; 464, *minduše*; 332, *hojrat*, *horjat*, *hojratin*, *horjatin* (*ojrat*, *orjat*, *ojratin*, *orjatin*) 'прост човек, сељак, неотесанац, простак'; 503, *ortakluk* 'заједница, пословно удруживање'; 515, *pendžer* 'прозор'; 519–520

позајмљеница нешто је више романизама (*адвокат, бал, барон, каруце, командирање, мајстор, марш, официр, парада, секатура, фурија, шпион*),⁴³ у односу на германизме (*винцилирка, граф, похерај, шкода*),⁴⁴ хунгаризме (*астал, варош, парасница, шан*)⁴⁵ и грецизме (*аспида, вилозов, комендија, скорпија*).⁴⁶

5. У закључку ће бити истакнуте дијалекатска основа језика ликова и улога језика, посебно славенизама, у карактеризацији ликова комедије.

5.1. Анализа језика ликова у комедији *Зла жена* показала је да је у његовој основици Стеријин матерњи смедеревско-вршачки дијалекат са елементима војвођанског поддијалекта, с тим што је већина уочених фонетских, морфолошких и синтаксичких особина заједничка овим говорима. У том смислу, језик ове комедије нема изразите дијалекатске одлике које би га знатније удаљиле од књижевног језика онога времена, што је у складу са пишчевим ставовима према језику изнесеним у његовим филолошким списима. Све уочене особине присутне су и у језику Стеријине прозе, али су тамо као конкурентни чешће употребљени дијалекатски немаркирани ликови. Ово говори о томе да је Стерија у комедији *Зла жена* спонтано или намерно језик ликова приближио народном говору, чиме их је учинио уверљивијим.

5.2. Славенизми нису значајније заступљени у језику комедије, не служе као покретач драмске радње, нити изазивају значајније комичне

---

pita 'врста јела'; 530, *rakija*; 569, *sokak* 'улица'; 194, 195–196, *čovav*; 629, *ugursuz* 'неваљалац, несретник'; 99, *arsuz* 'безобразник' 167, *čejrek, čerek* '2. четврт закланог јагњета или брава уопште'; 178, *čivit* 'модрило (врста боје), индиго'; 179, *čoha, čoja* 'сукно боље врсте, мекше и лепше'.

⁴³ Уп. РМС, I, 47, *адвокат* лат.; РМС, I, 131, *бал* фр. 'забава са игранком, свечани плес'; РМС, I, 144, *барон* фр. 'племићка титула нижег реда'; РМС, II, 672, *каруца* тал. 'врста кола..., лака кола, кочија'; РМС, II, 796, *команда* фр. 'усмена заповест, наређење заповедника'; Skok, II: 350–351, *mađistor* 'учитељ, мајстор, реч из балканског латинитета; РМС, III: 304, *марш*² узв. фр. '2. вулп. за терање, гоњење'; РМС, IV: 275, *официр* лат.; РМС, IV: 330, *парада* фр. '1. в. прослава, свечаност'; РМС, V: 723, *секатура* тал. 'секирација'; РМС, VI: 699, *фурија*, лат. '2.б. разљућена, разјарена особа, зла, свадљива жена, оштроконђа, аспида'; РМС, VI: 995, *штијун*, тал.

⁴⁴ Уп. РМС, I: 380, *винцилир* нем. покр. 'онај који под најам обрађује и чува нечији виноград, пудар', *винцилирка* 'винцилирова жена'; РМС, I *граф*, в. *гроф* нем. 'крупан феудални господар...'; РМС, IV: 820, *похати* нем. = поховати 'пржити на особит начин...'; РМС, VI: 970, *шкода* нем. 'штета'.

⁴⁵ Уп. РМС, I: 104, *астал* мац. 'сто'; Skok, III 566–567, *varoš* 'град'; РМС, IV: 333, *парасник* мац. покр. 'сељак'; *парасница* 'сељанка'; РМС, VI: 925, *шан*² мац. 'калуп за чизме'.

⁴⁶ Уп. Skok, I: 66, *aspida* 'змија отровница' балкански грецизам; РМС, VI: 670, *филозоф* грч.; РМС, II: 799, *комедија* грч.; РМС, V: 814, *скорпија* грч. зоол.

ефекте као у другим раним Стеријиним комедијама, али имају важну функцију у делу будући да представљају значајно средство обликовања ликова вишег друштвеног статуса, који их користе у међусобном разговору. Они су, поред неуобичајеног понашања, главни доказ којим Султана у Пелиним хаљинама покушава да убеди мајстор Срету да није његова жена. У расплету комедије славенизми се јављају у деловима текста које изговара Султана, кајући се због свог понашања и истичући поруку комедије, у чему се огледа и Стеријин став према славенизмима.

5.3. Језик јунака прилагођен је њиховом друштвеном статусу тако што се већи број славенизама и позајмљеница јавља у говору ликова вишег друштвеног статуса, док ликови слугу користе мањи број позајмљеница, а славенизме имају само у појединим репликама упућеним господи.

5.4. Јован Стерија Поповић се и у комедији *Зла жена* показао као књижевник који влада језиком као средством убедљиве и ненаметљиве карактеризације ликова. Сви су они поникли у народној средини, с тим што представници вишег друштвеног слоја и у свакодневном животу, нарочито говорећи између себе, али и у обраћању особама нижег друштвеног статуса, користе у свом језику различите славеносрпске језичке елементе (фонетске, творбене, лексичке), занатлија мајстор Срета користи обућарске термине, а у репликама Султана, зле жене, има посебно много експресива. Сви ликови у свом језику имају доста позајмљеница међу којима доминирају турцизми, али има и романизама, хунгаризама и грецизама, што је потпуно у складу са језиком мултикултуралне средине какав је Банат.

Извор

Стерија, 1838: I. С. Поповича *Зла жена*, весело позориште у три дјјства. У Новомъ-Саду: Писмени Павла Јанковића ц.в. прів. Тѣпографа.

Литература

- Бошњаковић, 2008: Ж. Бошњаковић, Фонетске особине говора источне Шумадије. Београд: *Српски дијалектолошки зборник LV*, 1–322.
- Бошњаковић, 2012: Ж. Бошњаковић, Морфолошке особине говора источне Шумадије. Београд: *Српски дијалектолошки зборник LIX*, 1–381.
- Вученов, 1965: Д. Вученов, Комедиограф Стерија, у: *Јован Стерија Поповић* (Уредник: Васо Милинчевић). Београд: Завод за издавање уџбеника, 117–143.

- Зорић, 2018: М. Зорић, *Славенизми у раним драмама Јована Стерије Поповића*. Нови Сад: Матица српска.
- Ивић, 2001: П. Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика : увод и штокавско наречје* (Приредио Драгољуб Петровић). Сремски Карловци · Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: П. Ивић, Ж. Бошњаковић, Г. Драгин. *Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Прва књига: увод и фонетизам*. Београд: *Српски дијалектолошки зборник* XL, 1–419.
- Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1997: П. Ивић, Ж. Бошњаковић, Г. Драгин. *Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта, Друга књига: морфологија, синтакса, закључци, текстови*. Београд: *Српски дијалектолошки зборник* XLIII, 1–586.
- Јерковић, 1982: Ј. Јерковић, Дијалектизми у Стеријиној прози. Нови Сад: *Зборник за филологију и лингвистику*, XXV/1, 141–150.
- Младеновић, 1989: А. Младеновић, *Славеносрпски језик*. Нови Сад · Горњи Милановац: Књижевна заједница Новог Сада · Новинско издавачко предузеће „Дечије новине”.
- Милинчевић, 1965: *Јован Стерија Поповић* (Уредник: Васо Милинчевић). Београд: Завод за издавање уџбеника.
- Павловић, 2015: Павловић, Неда, *Филолошко дело Јована Стерије Поповића*, докторска дисертација, Филолошки факултет у Београду. <http://www.fil.bg.ac.rs/vese/20150930.old>.
Датум преузимања 11. 10. 2021.
- Петровић, 2007: В. Петровић, Нека обележја фразеологизама у комедијама Јована Стерије Поповића, у: *Јован Стерија Поповић 1806 – 1856 – 2006* (Уредник: Љубомир Симовић). Београд: САНУ, 705–714.
- РМС 1967–1976: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–III. Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска, 1967–1969; IV–VI. Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.
- Суботић, 1996: Љ. Суботић, Језик Стеријиних правних списа (инфинитив – нека значења и функције), у: *Почеци и развој српског књижевног језика. Статус србистике у свету*. Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, св. 25/2, 79–84.
- Суботић, 1989: Љ. Суботић, *Језик Јована Хаџића*. Нови Сад: Матица српска.
- Цветковић Теофиловић, 2016: И. Цветковић Теофиловић, Вербална комика у Стеријиним комедијама, у: *Језик совершени*. Ниш : Филозофски факултет, 77–100.
- Херити, 1999: П. Херити, Језик у делима Јована Стерије Поповића, у: *Језичка разматрања*. Београд · Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина · Матица српска, 78–85.

***

Deretić, 1987: Ј. Deretić, *Kratka istorija srpske književnosti*. Београд: BIGZ.

Skok: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. Zagreb: JAZU, 1971–1974.

Škaljić, 1989: A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.

Nadežda D. Jović

**CHARACTER FORMATION WITH THE HELP
OF LANGUAGE IN COMEDY *ZLA ŽENA*
BY J. S. POPOVICH**

Summary

The article examines the linguistic features of the speech of the characters in the comedy “Zla žena” by Jovan Sterija Popovich in order to determine the role of language in the individualization of characters of different social status and different human natures. The analysis of phonetic, morphological and syntactical linguistic features was carried out, indicating that all the characters speak mainly the Smederevo-Vršac dialect with a lot of features of Banat speech. Lexical analysis (lexico-semantic and etymological) has shown that representatives of the higher and middle social level use Slavonic-Serbian language to a lesser extent, as well as borrowings of various origins (Turcisms, Romanisms, Germanisms, Hungarisms, Grecisms). The speech of the main character Sultana “evil women” is dominated by expressive ones, while Sreta, the shoemaker uses shoemaker’s terms in his speech. That makes the characters both of them more convincing.

Keywords: J. S. Popovich, comedy “Zla žena”, language analysis, vocabulary